

למי יש להעניק זכויות אדם? - תשובה ליולי תמיר בשבוע של מעצר מנהלי / בועז סנג'ור

אודה ולא אבוש כי שפשפתי את עיניי וקראתי שנית כדי להאמין: יולי תמיר: "אני קצת מתקוממת מול הצביעות של הימין, שפתאום נזכרו בזכויות אדם וכמה חשוב להיות אנושיים." ("מקור ראשון" 6.5.05). יולי תמיר אינה עוד חברת כנסת שעמדותיה הפוליטיות מטשטשות את ראיית המציאות שלה ואת מחויבותה לזכויות האדם. יולי תמיר כיהנה כיושבת הראש של האגודה לזכויות האזרח בישראל. לא פחות.

ברשימה קודמת הבעתי חשש שתוכנית ההתנתקות ואכיפתה הברוטאלית עלולות להביאנו גם להתנתקות נוספת - מן הדמוקרטיה. באה יו"ר האגודה לזכויות האדם בישראל (לשעבר) ומאששת את חששותיי.

הכשל הבסיסי בהתבטאותה (פליטת הפה?) של תמיר הוא הקישור בין זכויות האדם לבין העמדה הפוליטית - בין אם שמאל ובין אם ימין (במשמעותם הישראלית של ביטויים אלה - אין הכוונה לסוציאליזם מול קפיטליזם, אלא למחלוקת בין ה"יונים" לבין ה"ניצים"). זכויות האדם כשמן כן הן. הן נועדו לכל אדם באשר הוא אדם. אין לנכס אותן לשמאל כשם שאין לנכס אותן לימין. ויש - כמובן - לשמור על זכויות האדם של כולם.

בחודשים האחרונים, ככל שהחריפה "אכיפת החוק" כנגד מתנגדי מהלך ההתנתקות וכללה מעצר של מפגינים, עיכוב של מפגינים פוטנציאליים, ניסיונות לשימוש בעבירות ארכאיות, מנדטוריות ואנטי דמוקרטיות כגון עבירת ההמרדה, חקיקת עבירות פליליות חדשות (במציאות חוקית של עודף פליליות שכבר קבועה בחוק העונשין שירשנו מהמנדט הבריטי), שאלתי את עצמי לא פעם לאן נעלמו חלק ניכר מ"אבירי זכויות האדם"? האמירה (פליטת הפה חושפת הצפונות?) הנ"ל של יולי תמיר עשויה לספק תשובה פסימית לקושייתי.

אילו נותרה מחויבות נמוכה זו לזכויות האדם בראשיהם של אנשים מסוימים - ניחא. אך חוששני שמחויבות נמוכה זו, על רקע של היעדר אפוזיציה ממשית בכנסת למהלך ההתנתקות, מוליכה לכרסום ממשי בזכויות האדם ולהתנתקות מסוימת מן הדמוקרטיה. כך עדים אנו לתחילת השימוש במעצר המנהלי ככלי למיגור ההתנגדות למהלך ההתנתקות. השבוע דווח בתקשורת על כך ששר הביטחון אישר מעצר מנהלי שיהיה בתוקפו כחצי שנה - עד לאחר ביצוע תוכנית ההתנתקות. מדובר באמצעי מנדטורי דרקוני שאין לו מקום בדמוקרטיה בת ימינו. אם ישנן ראיות לעבירה פלילית על הפרקליטות להגיש כתב-אישום ולהעביר את ההכרעה לבית-המשפט ולא לכלוא אדם למשך כחצי שנה ללא כל הליך משפטי ראוי לשמו. העצור מנהלית אינו יודע מהי (אם בכלל) התשתית העובדתית למעצרו. לא מתנהל הליך פלילי רגיל ומרבית הראיות (אם ישנן) נותרות חסויות. לאחרונה פורסמה בעניין זה הודעתו המדאיגה של היועץ המשפטי לממשלה כי בעתיד יעשה שימוש נרחב יותר במעצרים מנהליים כלפי יהודים וכי שיטת המעצר המנהלי "תינקט בשלבים קריטיים מתוך הנחה שתהיה תשתית עובדתית מספקת." (חדשות MSN 8.5.05). המתח בין קיומה של תשתית עובדתית מספקת לבין השימוש במעצר המנהלי תוך הימנעות מהגשת כתב-אישום לבית-המשפט גובל בסתירה פנימית.

בעבר, כשחקרתי את נושא עונש המוות, חיפשתי תשובה לשאלה כיצד מתקבל עונש נורא זה בהסכמה על-ידי הציבור האמריקני, אשר בתחומים אחרים מגלה חמלה גדולה בהרבה. לאחר מחקר הגעתי למסקנה המעציבה שכל ההתייחסות לעונש המוות במשפט ובחברה האמריקניים מושפעת מאד מכך שהלבנים (שהם הרוב) תופשים עונש זה כעונש המוטל על שחורים (עניים) ומגן על הלבנים (אמידים) מפניהם. עם כל ההתקדמות בכיוון של שוויון שחלה באפיקים הרשמיים כגון החקיקה, עדיין קיימות בציבור האמריקני תפישות גזעניות. ייתכן שהמחשבה על הזכות לחיים של נאשם שחור אינה כמחשבה על הזכות לחיים של אדם לבן. ייתכן שזהו ההסבר לכך שעונש המוות לא נשלל במשפט האמריקני כעונש אכזרי ובלתי אנושי - בניגוד לחוקה. ייתכן שהאפשרות הנוראית של טעות מדאיגה פחות על רקע התפישה הגזענית משהו: הרי הסיכון של טעות אינו מוטל "עלינו" אלא "עליהם".

השימוש במשפט הפלילי צריך להיעשות אך ורק בהתאם לכללים אשר נקבעו מראש ומעבר ל"מסך הבערות" פרי משנתו של ג'ון רולס - מבלי שנדע בעת קביעת הכללים באיזה צד של המתרס נהיה אנו מחר. כל הניסיונות האחרונים לשנות את כללי המשחק כדי לדכא את ההתנגדות למהלך ההתנתקות אינם עומדים במבחן הזה. על כל הנלהבים מ"אכיפת החוק" האגרסיבית יותר ויותר שלה אנו עדים לאחרונה, תוך פגיעה משמעותית בחופש הביטוי, בחופש ההפגנה, בחופש המחאה, בחופש המצפון ובחירות האדם לדעת כי מחרתיים - לאחר ביצוע מהלך ההתנתקות - ניוותר יתומים גם מזכויות האדם כפי שהכרנו אותן עד לאחרונה.

ד"ר בועז סנג'רו הוא מרצה בכיר וראש החטיבה למשפט פלילי וקרימינולוגיה במכללה האקדמית למשפטים (רמת-גן).

לאמנון ולשרית

נא לא להכניס שינויים ללא אישורי.

נא להעביר לעיוני בדואל

_Sangero-kitai@bezeqint.net